

Jukka Mikkonen

Populaarikulttuurifilosofiaa

ONKO PINK FLOYDIN *The Dark Side of the Moon* eksistentialistista filosofiaa? Mitä on Bob Dylanin filosofia? Edustaako Marge Simpson aristoteelista hyve-etiikkaa? Onko moraalisesti oikein nauraa *South Parkille*? Entä miksi *Monty Pythonin lentävä sirkus* ylipäänsä naurattaa?

Tällaisia kysymyksiä tarkastellaan kuluvalla vuosikymmenellä kovaa tahtia julkaistuissa ”x ja filosofia”-sarjojen kokoelmissa, joiden aiheita ovat popkulttuurituotteisiin liittyvät merkitykset, käsitteet ja ongelmat.

Open Courtin *Popular Culture and Philosophy* -sarjan ensimmäinen teos oli *Seinfeld and Philosophy* (2000). Perässä seurasivat muiden muassa *The Matrix and Philosophy* (2002) ja *Buffy the Vampire Slayer and Philosophy* (2003). Blackwell souti 2006 samoille apajille arvokkaammin nimetyllä *Philosophy and Popular Culture* -sarjallaan, jossa on nähty esimerkiksi *Family Guy and Philosophy* (2007). Blackwell pyrkii korjaamaan ”filosofiaa jo vuosisatoja vaivanneen pahan imago-ongelman” ja osoittamaan, että filosofia on tärkeää lukijan jokapäiväisessä (media)elämässä.¹

Länsimainen maailma on viih-teellistynyt, ja maailmasta kiinnostuneiden filosofien oletetaan seuraavan perässä.

It can be fun, kids!

OC- ja Blackwell-kirjojen tarkoitus on tehdä filosofia sitä tuntemattomille (nuorille) kiinnostavaksi ja tuoda ihmisiä filosofian pariin. Kohdeyleisöltä ei edellytetä minkäänlaista esitietoa filosofiasta.

Tyyliltään pääosin (uransa alussa olevien) akateemisten filosofien kirjoitukset ovat fanittavia, ja kirjoittajien alluusioina ja pastišseina ilmenevä hauskuutus- ja jäljittelytarve puolesta-hävettää kuin huono imitaatio. Monelle kirjoittajalle

essee vaikuttaa olevan varsin vieras *medium*.

Popin ja filosofian parittamisen suurin ongelma on, että kirjoittajat olettavat filosofian mallilukijaa ikävystyttäväksi ja rakentavat artikkelelinsa vastakohta-asettelulle, josta ei ole apua kummallekaan osapuolelle.

Filosofia otaksutaan lukijan mielikuvissa joksikin vaikeaksi, tympeäksi ja vastenmieliseksi. Filosofeja ovat Platonin, Aristoteleen, Kantin ja Humen kaltaiset aikapäiviä sitten kuolleet *geezarit*, ja jotkut (kuolemaa tekevät) nykyfilosofit. Filosofisten epäselviksi ja pitkästyttäväksi oletetut ajatusrakennelmat referoidaan parhaimmillaan tai pahimmillaan muutamalla sokerikuorrutetulla lauseella.

Kieltämättä on vaikea selittää yläkoululikäiselle lauseella tai kahdella – ja tämän oletetulla puhetavalla –, mistä esimerkiksi Nietzschen vallantahdossa tai Jumalan kuolemassa on kyse. Blackwellin sarjaa toimittava ja kokoelmiin ahkerasti kontribuoiva yhdysvaltalainen filosofian professori William Irwin ainakin uskaltaa yrittää:

”Sekaisin meneminen ja mielettömän tuhon aiheuttaminen ovat yksi jalostumaton muoto harjoittaa tahtoa valtaan, mutta perimmältään tyydyttävämpi tapa voisi olla maan hallitseminen, miljoonien ansaitseminen Bill Gatesin tyyliin tai muusikoita ja kuulijoita yhdistävän musiikin luominen.

[...] että uskomus kristinuskon Jumalaan on kulahtanut, käytännössä mahdoton, kuollut – kuin bailut, joissa on enää kolme saman asuntolan poikaa ja vähän väljähtänyttä välikaljaa.”

(The Search Goes on. Teoksessa *Metallica and Philosophy*, 21 & 17.)

Mars muottiin

”Lukijan tutustuttaminen filosofiaan” ei siis tarkoita, että opetettaisiin lukijaa purkamaan kokonaisuuksia ja perustelevaan tulkintoja, vaan sitä,

että ilmiöt survotaan surutta valmiisiin muotteihin; kirjoittajia rohkaistaan ismittelyyn jo kokoelmien kirjoituskutsuissa. Näin on tuskin ihmeellistä, että pesäpallon/pokerin/*Star Warsin/Star Trekin/Narnian/Harry Potterin/U2:n/Johnny Cashin/Grateful Deadin* ja filosofisten ajatusrakennelmien väliset yhteydet ovat lähes poikkeuksetta heppoisia ja yksisilmäisiä.

Toki antologioissa on oivalta- viakin kirjoituksia, kuten Manuel Bremerin ja Daniel Cohnitzin jouhevasti etenevä ”Is It Still Metallica? On the Identity of Rock Band Over Time”, joka haastaa lukijan pohtimaan varsinaisen aiheensa ohessa Lars Ulrichin kiertueella muuttuvan rumpusetin (Theseuksen laivan) identiteettiä ja muita filosofian historiasta tuttuja ajatuskokeita.

Suurin osa kirjoituksista ei kuitenkaan juuri auta lukijaa ymmärtämään populaarikulttuuria ”syvällisesti” eikä tee filosofisesta ajattelusta kiehtovaa. Filosofian parissa toimivalle kirjat herättävät kysymyksen filosofian kulttuurisesta merkityksestä: pitääkö se myydä nuorille mihin hintaan tahansa?

Joka tapauksessa *X* ja filosofia on merkittävä kulttuuri-ilmiö: *The Simpsons and Philosophy* otettiin 2006 jo 22. painos. Tämän lehden mennessä painoon OC:n sarjassa on julkaistu jo 37 nimikettä. Aihepiirin suosioista kertoo sekin, että kanadalaisessa Thompson Riversin yliopistossa ollaan paraikaa perustamassa filosofiaan ja popkulttuuriin keskittyvää journalia, jossa suunnitellaan julkaistavan filosofisia tutkimuksia muun muassa julkisuuden henkilöistä, huvipuistoista, figureista, taidokureista ja paraateista.

Ennakkoluulottomuutensa ja yhteiskunnallisen keskusteluhalukkuutensa vuoksi kokoelmien kontribuutoreille on nostettava hattua. Norsunluutorneistaan ovat laskeutuneet esimerkiksi ne kirjoittajat, jotka osal-

listuivat OC:n kokoelmaan *iPod and Philosophy: iCon of an ePoch* (2008).

Astetta asiallisempaa tutkimusta edustaa William Irwinin ja Jorge J. E. Gracian toimittama *Philosophy and the Interpretation of Pop Culture* (Rowman & Littlefield 2007). Johdannossa Irwin esittää, että me nykyihmiset ajattelemme populaarikulttuurin ”läpi”. Popkulttuurin sulkeminen filosofisen tarkastelun ulkopuolelle tarkoittaisi, että filosofia hylkäisi suuren osan ihmisille tärkeää taidetta ja kulttuuria. Carolyn Korsmeyer korostaa artikkelissaan, kuinka paljon ihmiset nykyään oppivat populaarikulttuurista, ja mainitsee asioita, jotka tuntee fiktion perus-

teella: ristiretket, nanoteknologian, legendan El Doradosta, 1500-luvun italialaisen pankkimaailman ja madonreiät. Muita aiheita ovat alluusio populaarikulttuurissa (Theodore Gracyk), popin viihdearvo (Richard Shusterman), kirjojen ja filmatisointien suhde (Jorge J. E. Gracia) sekä rock-musiikin itsekreiittisyys (Michael Baur).

Viite

- 1 Toki populaarikulttuuria on tarkasteltu filosofisesti aiemminkin; alan pioneereina voidaan mainita Noël Carroll (esim. *A Philosophy of Mass Art*, 1998) sekä elokuvista ja televisiosta kirjoittanut Stanley Cavell (ks. *n & n* 4/08).

pop 'popista'

- 1 M, ”Pop Muzik” (1979)
- 2 J. Karjalainen & Mustat Lasit, ”Pop-laulaja” (1979)
- 3 Eppu Normaali, ”Pop Pop Pop” (1979)
- 4 Neljä Ruusua, ”Poplaulajan vapaapäivä” (1993)
- 5 Neljä Ruusua, ”Popmuseo” (2000)
- 6 Neljä Baritonia, ”Pop-musiikkia” (1997)
- 7 Irwin Goodman, ”Poliisi on pop” (1966)
- 8 Material Issue, ”International Pop Overthrow” (1991) (*but I'll pop back up when the pretty blue lights come on! it's an international pop overthrow*)
- 9 John Mellencamp, ”Pop Singer” (1989) (*never wanted to be no pop singer! never wanted to write no pop songs*)
- 10 XTC, ”This Is Pop?” (1978) (*this is pop! yeah yeah! this is pop! yeah yeah! this is pop! yeah yeah! this is*)